

VĚDEŽ.

Časopis za mladost sploh,
pa tudi za odrašene proste ljudi.

I. tečaj.   19. Kozaperska 1848.   16.

Molitev uslišana.

V cerkvice prišlo je dete
Revno, v hogo, še mladó,
Solze so 'z oči mu tekale,
Sè jokálo je britkó.
Préd Marijo pokleknílo
Doli je na tlà terdè,
Protí materi je kviško
Béle vzdignílo roké.

Glasno je moliti jelo,
Čule so besede se:
„O Marija, mati mila,
„Vsmili se sirotice!
„Oče so mi davno vmerli,
„Nisim jih poznalo še,
„Mati sama, dobra mati
„Várvali dozďaj so me.

„Zdaj pa so hudó zboléli,
„Smert mí žuga jih uzét',
„Vsmili, vsmili se Marija,
„Daj jim ljubo zdravje spét!“
Tak je detice molilo,
Zdiha moglo ni naprej,
Cérkvica pa po nebeško
Razsvetlí sedaj se, glej!

In Marijo pri ti priči
Svit obsuje krog in krog,
V enim žarku luči rajske
Je od glave b'la do nóg.

Bòlj ko dèmant, bolj ko sonce
Vè nec njé svitèl je bìl,
In smehljàl se jí v naročju
Jezušek je kakor živ.

K dètetu z oltarja stopi,
Prime revco za rokó,
Vstati mu prijazno reče,
Ga ogovori takó:
„Slišala sim prošnjo tvojo,
„Slišala jok matere,
„Torej, ljubo moje dete!
„Vsmilila sim tebe se.

„Mati so ti ozdraveli,
„Vse bolezní so prostí.“
In v oltár se zopet verne,
Svit nebeški spét mini. —
Teklo dete zdaj domú je,
Kar ga nesle so nogé,
In veselje! mater najde
Žé popolnoma — zdravé.

M. Valjavec. *)

*Slepec ali slepič. **)*

Slepec ali slepič se imenuje káča, ki jo mende vsak kmetiški otròk pozná. Je namreč možki mazinc debéla, pri nas en čevelj dolga, na herbtu pepelnaste, na stranéh belkaste in malo rudečkaste, na trebuhu pa černkaste barve. Od slépeca, kterimu nekteri učeni „napol kača“ pravijo, se na kmetih pripoveduje, de desétkrat hujše piči od vsake druge strupéne kače; sreča je le — se sliši, — de spodnje polovice človeka ne vidi! Od tod pride tudi imé slépec ali slepič. Kakor pa ljudje veliko pra-

*) Lépa hvala, mladi, rojeni pesnik! za lépo pesmico. Prosimo še za več takih. Homatije zdajne dobe so krive, de nismo zgornih písmenk poprej dobiti in dozdej nobene pesmice natisniti mogli. Vr.

**) Blindschleiche (anguis fragilis).

znih kvasijo, ste tudi ti pripovedki prazni. Slépec je nedolžna, mirna, kár nič strupéna živalica, ki ima tako majhin gobček, tako majčkine zobčke, de še skorej ugrizniti ne móre. Čbelni pik je hujši od slépcoviga ugriza. Pa prav dražiti bi mogel slépeca de bi te usipnil. — Tukaj móram povédati, de nobena kača ne piči z želam ali piklam, kakor čbela; zakaj nima ga ne v repu, ne v gobcu. Kar otroci in priprosti ljudje želo imajo, je dvarogljati mehák jezik, s katerim kača v jézi scer zlo šviga, z njim pa kar nič storiti ne móre. — S kom pa piči kača? Kača nabira strup v majhne mehurčke, ki jih imá nad votlimi zobmi. Nektera ima le dva, nektera več vótlih ali strupnih zób. Kadar ugrizne, stisne mehurčke nad zobmi, — strup se skózi vótle zobe pcedí in v rano izteče. Ktera kača takih zob nima, tudi ni strupena. Slépec takih zób nima; tedej ni strupén.

Tudi imeni „slépec, slepic“ ima ta mirna živalica prav po nedolžnim; sej imá dvé lépi, ruménkasti, bistrí očésci. De ta kačica človeka le napol in scer le zgorno polovico vidi, zdolenje pa ne, so mende ljudje nekdej iz tega sklenili, ker še ni nikoli nobeniga človeka pičila ali ugriznila, desitudi je eden ali drugi morde večkrat nevédama prav tik nje ali clo na njo stopil. —

Ziví se slépec od majhnih, golih polžev, glist, červícev, gladkih gosénc in drugih živalic. Vjeti zamorejo pol leta brez živeza živeti. O vročini radi pijó.

Mlade imajo slépci še le v četertim ali pétim letu. Babice zležejo proti koncu Velkiserpana po osem do šestnajst jajčic s tanjko, previdljivo lupinico, iz katerih mladički prec po zleženji izlézejo.

Od Velkitravna do Kimovca se slépci petkrat lušijo, to je, staro polt ali kožo zgubijo in novo dobijo; tode njih polt večkrat počí, druge kače pa célo sléčejo. V ta namen se med dvema kolama rinejo in staro polt s sebe spravijo. — Slepec počasi léze, ni boječ, in se rad na enim mestu dolgo sonči. Med tém se gosto na vse strani ogleduje. V vodo ne gré rad; pa zna vendar dobro plavati. Ako ga razkačís, ali samó s palico dotakneš, postane terd ko palica in v tém stanu lahko počí, če se le malo udari. Odbiti slepcov rép še dolgo giba, pa ne ravno do sončniga zahoda, kakor ljudje pravijo. Odbiti rép mu doraste, pa ne popolnoma; tumpast ostane. Vjét se včasí takó v roki zvija, de se mu kos repa ulómi. Z grizenjem se malokedaj brani; pač se pa brani s spušanjem iz sebe svojiga blata in pa nekiga kakor voda bistriga soka.

S tem pa, mladi bravci! nočem reči, de slepce lovite; zakaj nektera mlada strupéna kača je slepcu močno podobna. Strašno bi se spekel, kdor bi jo vjel. In morde ravno zató so nekđaj stari ljudjé nalaš rekli, de slepec desetkrat bolj piči, kot vsaka druga kača, de so se otroci potém vsih kač bali. Oni so tudi odrášení mislili, de je to res, in takó se' je ta véra pri

priprostih ljudeh do današnjega dneva ohranila. Kdor pa v šolo hodi, lahko v bukvah bere, de slépec ni kar nič strupén, od česar sim se jez tudi sam prepričal. Nikar tedej slepcov' ne ubijajte, in kdor slepeca dobro, pravim dobro pozná, naj se ga nič ne bojí; kdor ga pa od drugih kač še dobro ne razloči, naj se pa le vsake živalice, ki je kači podobna, takó dolgo bojí, dokler jo bo popolnoma po vsih lastnostih poznal; sicer bi utegnil hudó naletéti. *Navratil.*

Várite, várite se, otróci!

Pred dvéma létama 23. Rožnika sta dva fantiča Janes in Urban, po sédim lét stara dvojčka, vkupej ovčice pasla. Na nevarnim sterimim kraji Janez lilijo ugléda, se steguje in spénja, jo utergat — pa premahne in pade čez dva stropa visok rób, in si obé nôgi ulómi; čepina verh glave, ktera je vsa oderta bila, mu je počila, in kerví, kakor je oče pravil, mu skor za eno skledo izteklo. V tim, ko so vsi drugi otróci prestrašeni bežali, njegov bratec Urban k njemu teče, ga prime, in takó dolgo k sebi derží in kliče: Oče! Janez je mertev“ — dokler so oče in drugi ljudjé na pomoč prišli. Vsakteri se je čudil, de je fantič še per življenji ostal; in noben človek hi mislil ne bil, de se kaj z njim bo, ali de bo še kdaj hoditi môgel. Tode terdna Bohinjska natóra je premagagala, in perzadétev nekiga v ti réči skušeniga možá — pred vsim drugim pa posebna božja pomoč je storila, de je fantič zdaj zdrav. *P.*

Pogovor učenika z učenci.

U. No, *Korunov Francè, Lipetov Matevšek* in pa *Klepétcov Lípek!* vi ste zadnjič molčali, ko so vsi vaši součenci (*Mitschüler*) rekli, de nič več v *cópernice* ne vérjejo. Zdélo mi se je, de vam še nekaj po glavi blodi. Povejte mi hitro, kaj? Vidili bote, čeravno vaših misel ne vém, de ni nič čezuatorniga.

(Vsi trije se sramujejo; nobeden si ne upa govoriti; drugi otroci se posmehujejo.)

U. (prijazno k unim:) Nič se ne sramujte, le odkrito mi vse povejte. Sej vém, de so le drugi krivi, de vam prazne reči možgane mešajo. (K drugim učencam): Vi pa se nič ne posmehujte; zakaj pred malo tedni ste bili skor še vsi taki. (Vse potihne.)

Klepétcov Lípek (se zdej odkašlja in pravi:) Jez, *Matevšek* in *France* že nismo nič več v *cópernice* verovali; pa undan iz šole gredé smo slišali stariga *Mačka* svojimu hlapcu, ki je ravno gnoj iz svinjaka kidal, tole praviti:

„Pred desetémi ali enajstémi leti je imela naša svinja (smeh) — dvakrat po enajstero mladih; pa so obakrat naglo vsi do zadnjiga pokrepali. Grem tedej en večér konjoderca, ki ga sploh za *cópernika* imajo, za svet vprašat. On mi pa reče: Le pod svinjakam išite; pod pragam ali pa pod koritam bote kaj našli, zakaj storjeno je. Potisnem mu eno petico v rokó in se vernem. Drugi dan grem z enim klinam pod svinjak berbat; kar priberbam eno kokošje (kurje) jajce izpod praga. Nekoliko časa ga s klinam po dvoriši semtertje sujem. Nato ga z gnojnimi vilami razbijem. Zakadi se iz njega, ko iz prašnika. — Poglédam, kaj de je. Bili so notri koččiki usnja, šopek las, nekoliko zern soli, nekoliko persti in pa pepéla, zavolj kteriga se je bilo mende iz jajca takó zakadilo. Ravno smo — je rekel stari *Maček* — tesarje (*cimpermane*) imeli. Ti so mi

svetovali, jajce na ogenj vreči, kar sim tudi storil. — Od tistiga časa — je djal — nam niso prasci nikoli več pocerkali. Zdaj — je pristavil — mi naj pa še kdo reče, de ni cópernic na svetu!“

Francè in Matevžek (obá na enkrat:) Ja, res je, midva sva tudi slišala.

(Vsi učenci gledajo stermeči na učenika.)

U. (se na smeh deržé:) Otroci! enkrat sim že djal, de je nevednost ena nar hujših cópernic. — Ali veste zakaj so Mačku dve leti zaporedama prasci nanaglama pocerkali?

Kolár. Kakšna bolezen jih je napadla.

U. Blezó. — Nar nevarniši živinska bolezen pa je vrančni prisad, tudi vrančni černi sajevéc ali ovčič*) imenována, ki vso domačo živino sploh rada popada, sosebno pa mlado in dobro rejeno. Ta bolezen včasi živino tako naglo napade in umori, ko de bi bilo vanjo tresilo. — Vidite, otroci! tá nar hujši živinska bolezen je bila blezó tudi Mačkove prasičke napadla.

Klepêtec in več učencov (na enkrat): Ja, kakó pa je jajce pod svinják dospelo?

U. Kaj družiga gre misliti, kakor, de je slepár v spraznjeno lupino jajca skozi luknjico imenovane reči zbezál, in to jajce skrivaj še tisto noč sam pod prag zakopal, in scer le zató, de bi se bile njegove besede spolnile in de bi ljudje v veri v njegovo copernsko moč še bolj poterjeni bili, de bi jih še vprihodnje lahko sleparil.

Klepêtec. To je pa vunder čudno, de potém prasci nikoli več niso pokrepali.

U. Vrančniga prisada je večidel kriv krajni zrak, prevelik sopar zavolj neizsnaženih hlevov, tudi zavolj preveliko notri bivajočih živinčet, ali pa tudi predobra, premastna piča

*) Milzbrand.

ali hrana. Tisti dve leti je bil tedej ták krajni zrak, ali pa Mačkov hlev zavolj nesnage in pa morde tudi zavolj preveč notri bivajočih svinčet presoparn in tedej zrak v hlevu nezdrav, ali je pa stara tisti dve leti tako hrano dobivala in tedej nezdravo mleko imela. Druge leta je bil hlev bolj kidan, javalne vsaka svinja tudi vsako leto ni po enajstero prasec iméla; zrak v hlevu je bil tedej bolj zdrav, tudi hrana druga i. t. d. — in zató niso mladi nič več pokrepali; ne pa zavolj izkopaniga jajca. Kaj čejo kóšćiki usnja, nekoliko lás, persti, solí in pepéla v lupini kurjiga jajca neki za eno moč iméti! — Ko bi bil šel stari Maček h kterimu izučenímu živinozdravniku; bi bil on mertve živalice natanjko pregledal, in mu pravi vzrok bolezní in pa za vprihodnje tudi sredstvo zoper bolézen povédal. Naj bi bilo potlej 10 takih jajc pod pragam zakopanih; bi bilo vender vse zdravo. — Konjodérc tedej ne zna cóprati, zató ker tega nihče ne zna, ampak le slepariti. — No, Francè, Matevžek in Lipek! ali zdej še v copernie in copernike vérjete?

Vsi trijé. Naka, zdej pa nič več. —

U. Naj bo tedej naš pogovor za danes končán; sámó to še rečem: Učíte se pridno v šoli, de nevedni ne ostanete; scer vas bo vsak slepár lahko osleparil.

Zastavice.

Kedaj tudi lačni konji ovsa ne zohljejo?

Kedar ga nimajo.

Kaj je prav podobno polovici jabelka, ki ste ga na dvoje razkerhljali?

Druge polovica.

Kdo se ne more uvesti?

Kdor se sedi.